

1935 сулхи февралён 27-мёшенче тухма пуслан

www.VPERED21.ru

Ёнертен пусласа хулари 81
тата районти 28 сыравса
адресемпе тухса кайрес.

ПИРЕ Кёркунне шутлассе

Чавашстатан йёркелу планёпе килёшуллён
Җәмәриле хулипе Җәмәриле районёнче октябрён 14-
мёшенчен пусласа октябрён 25-мёшеччен хулар
17244 тата районта 7143 пүлёмре пулмалла. Җитес
сулхи апрель уйахёнчех халё ирттерекен анла
акцин малтанхи результачёсем палла пулес.

3 стр.

Паянхи номерте:

**ТВ
ПРОГРАММА**

2 стр.

Паспорт
Интернетпа -
черетсёр

Сырав-2010:
мён,
аҗта,
хаҗан?

3 стр.

ҖКХ хыпарёсем.
Управляющи компаниесе
тупашсемпе такаксен
варттанлахёсене усса пама
хушна.

5 стр.

Суйлав
иртрё.

Камсем-ха
вёсем, халах
тарсисем?

6,11 стр.

Этем тата саккун.

Сына
вёлёрнёшен -
15 сул.

Верховнай суд приговорёпе
Саланчак сыннинне төрмене
хупса лартна.

12 стр.

Ют сырусене
ан вулар...

13 стр.

Хурлахла статистика:
пуранмалли суртсенче
пушарсен шучё үсет.

15 стр.

Иртнё юнкун Хусан
урамёнче пуранмалли
сурт сунса кайна...

Чаваш Республикин Президентё М. Игнатёв:

Хакла ёнтёшёмрсем!

“Эпир пулна, пур, пулатпяр” – чаваш поэзийён классикён Петёр Хусанкайан җак самахёсем паянхи кун пирёншен ниҳсанхинчен те пёлтерёшлёрех. Пётём Раҗсейри халах сыравё пусланчё. Ун пётёмлетёвё кашни җемьён, общинан, нацин тата пётём җёршыван иртнё сырав хыҗсанхи сул-йёрне тишкерсе хак пама, хамаран җивёч уйтусене, үсёмсене, аталанаван җёнё сулёсене палартма май парё.

Халах сыравне хутшанаси – кашни сыннан иреке. Пу-

риншён те пёлтерёшлё социалла пулама хутшанса кашниох хай халахён историйёнче паларса юласса шанатп.

Эпир хакла пуллах шутланакан, чикёсёр майсемлё информация ёмёрёнче пуранатпяр. Сыравсана эпир паракан тулли тата төрёс катартусем җёршыв ертүсисене төплё шу-хашласа төрёс йышанусем тума пулашёс. Пире хамар халахан чан портретне пёлни питё кирлё.

Хакла ёнтёшём! Сире халах сыравне хастар хутшанма, уса чунла тата явапла пулма уйтатп. Җакла Чаваш Республикин пуласлахёпе аталанавё валли төплё прогнозсемпе программасем хатёрлеме май парё.

Вёсене спорт пёрлештерсе тарать

Җәмәриле районёнче сыва пурнаҗ йёркине активла тытса пыракансем сахал мар. Эскетён ялёнчи Геннадий Алексеевичпа Ирина Климовна Улисовсем – вёсенчен пёрисем.

Җак спортпа тусла җемье пуслaxe Геннадий Алексеевич шулта физкультура преподавателё пулса ёслет, ачасене спортпа тусла пулма, сыва пурнаҗ йёркине тытса пыма вёрентет. Вёл хайён машарне Ирина Климовна тата Якуртушкань шулёнче 8-мёш класра вёренекен хёрне Снежана та спортпа

тушларна. Җемьере тата виҗё султи Алёша үсет. Вёл, паллах, халлёхе ашшё-амашёне пёрле стадионра пулна чухне унта пулса иртнисене пурне те анлансах пётөрмест. Анча та ашшёпе амашё тата аплашё “Малалла” хаҗат парнисене җёнсе илессинён ирттернё җәмәл атлетика эстафетине хутшанса мала тухна хыҗсан җёнтерё мён иккенне анланса илне – медальсене час-часох тытса, җакса пахат. Пёлтер вара хулари стадионра иртнё “Пётём җемьепе – старта” спорт уявёнче спортра малтанхи утамсем

тума хатланса пахрё – хайёнчен асларах ачасем җине пахса, сак җинче төртёнсе җёкленме хатланчё. Җапла майпа амартав хутшанакансене пурне те култарчё.

Снежана җәмәл атлетикапа тушларна. Иккёмёш сул ёнтё вёл шул командипе пёрле Сочине төпём Раҗсейри “Самраксен шиповки” амартав хутшанма кайса килчё. Каҗал Якуртушкань команди җак амартура иккёмёш выран йышанчё, пёлтер вара Атлси федералла округри амартура пёрремёш выран җёнсе илнечё. Снежана районти нумай амартусене хутшанна, темиҗе хутчен те җёнтерёсё, призер пулса танна.

Улисовсем физкультурапа тахсанах тушларна, суйласа илнё сулла шанчаклан пырассё. Виҗё сул умла-хысла вёсем Шупашкарти җемье амартавёсене анашла хутшанчёс. Пёлтер, төслёхрен, 15 җемье команди хушшинче 5-мёш выран йышанначчё. Вёсен җемье пухматёнче төрлёрён спорт амартавёсенче җёнсе илнё грамотасем нумай, вёл шутра пёрремёш выран йышаннашан панисем те. Сыва пурнаҗ йёркине пропагандаланашан та вёсем наградаҗене тивёснё.

Т. МИХАЙЛОВА.

Чаваш Ён Президентён пёрремёш официалла килёшёвё - спорт пирки

Раҗсей Туризмпа спорт министрствин пуслaxe Виталий Мутко тата Чаваш Ён Президентё Михаил Игнатёв сентябрён 30-мёшенче Мускавра физкультурапа спорта аталантаракан сферара пёрле ёслесси җинчен килёшу җырчёс. Мутко самахёсем тарax, регионти пёрремёш сапат, «должносе нумаях пулмасть ларна җын хайён ёсёнче физкультурапа спорта, туризмпа самраксен политикине аталантарассине пёлтерёшлё тесе шутлани питех те камалла». Игнатёв физкультурапа спорт аталанавён динамикине малалла та аталантарассине шантарна.

Килёшуре спортан җак төсёсене аталантарас ёнёне пёрле ёслессине асанна – бадминтон, велоспорт-маунтинбайк, ирекле керёшу, җәмәл атлетика, гимнастика, ухаран перессе, йывар атлетика, биатлон тата паралимп спорт төсёсем. Кунсар пуҗне килёшуре спорт инфраструктурине аталантарасси җинчен, Раҗсейён сборной командисем валли җёнё базасемпе центрсем тавасси җинчен, киввисене җёнетессе пирки каланна.

ЦВЕТНАЯ ПЕЧАТЬ

Быстро и недорого!

Шутерлинский издательский дом

ул. Косточкина, 5.
Тел. 5-37-67.

✓ Визитки
✓ Буклеты
✓ Календари
(с вашими любимыми фото)

**“МАЛАЛЛА” хаҗата
җыранса илёр!**

«Баранка»[®] вәйсәррисене хәрхенмест

Халәха чи кирлә продукция тивәстерекен кирек мәнле предприятин аңаһә те чылай чухне унан транспорт звенин еҗ-хәләнчен килет. Мәншән тесен продукцияе сутас тәллөвпе кирлә сәре илсе ситересси производство процесән юлашки тапхәрә шутланат, унсәрән тавара туса кәларни ним усси те сук.

Чәваш Енри сәкәр пәсәрекәнсенчен чи пысәккисенчен пәри – Сәмәрлери сәкәр заводчә. Сәкәрпа кондитер производвисене лайәхлатнә хысәән вәл хәйән транспорт службине уләштарма пусянчә.

Паянхи куна сәкәр заводчән автопарк-әнче 30 автотехника единици шутланат. Вәсем кунсерен республикән тәрлә кәтесәне е ун тлашне кайса сүрәсә, сынсем патне Сәмәрле сәкәрне, тортсем, кулач таврашәпе премәксем илсе ситерәсә. Енчен те водителән продукцияе суту-илү пусланнә тәле Шәмәшәна е, тәсләхрен, Козьмодемьянска илсе ситермелле пулсан, унан ирхи 4 сехетрә есе пусянмалла. Медосмотр хысәән 4 сехет сурәра сәкәр машини территориярен тухса каят. Кунне 20 яхән рейс тәвассә.

Тин пәсернә сәкәра лавкасен сентрисем сине илсе ситерекән сәк 39 арсынтан питех те нумай килет. Вәсем вара, сәкәр заводчән тәп механикә Александр Федоров шутланә тәрәх, – производствән сәк яваллә участокәнче еслеме пултаракан тата еслес текен сынсем. Паллах, руль умне праваллә пур сын таларма пултарат, анчах та еҗ параканпа пәрлө еслекәнсен еҗне харама ямасәр аңа кашни кун сәкәршар сехет хуши сәвәрма пурте пултараймасә. Хәш чухне еҗе тәплән пурнәслас тесен харпәр хәйән вәхәтне те еҗре ирттерме тивет-сәке. Суту-илү сәмпе те каласма пәлмелле. Пултарайманнисем е хәтәр маррисем коллективпа туслашса елкәриччене тухса каясә. Эрех-сәрапа водителә еҗе ниөпле те тусла пулма пултарайманнине аңланайманнисене вара ытти сәрти пекәх кәларса ярасә.

Сәгла вара чи лайәххисем тәрса юлнә. Вәсенчен ытларакәшә сәмрәк – 30-35 султа. Водительсен йышәнче хәшәсем сәмйипех есләсә, еҗ династийәсем те пур. Тәсләхрен, Мольковсен сәмйи. Сәмье пусләхә, Николай, сәкәр заводне 5 сул каялла килнә, унчән 8 сул хуши Элөк райовән машинисемпе сүрәнә. Сәвән чухнех унпа пәрлө асла ывәлө Виктор еслеме тытәннә, пәлтәр вара штата вицәмәш

Мольков – кәсән ывәлө Сергей хутшәннә. Автотранспорт уйрәмәнче «нумай пурәнакансен шутне» Николай Данилов кәрет (2001 султанпа). Вәл юлашки 3 сул хушинче Етәрне районне тивәстерсе тәррат. Клиентсем ун пирки лайәххине сәс каласә (сән үкәрчәк сичне – сулахай өнче, А.Федоровпа юнашар тәррат). Нумай еслекәнсен шутне Мольков Олега та кәртәтпәр. Вәл 2002 султа сәкәр заводчән КПП контролерәнче еслеме пусланнә, султалак иртсен аңа водителә кушарнә. Хәйсән тивәсәсене Владимир Зологинпа (унән водителә стажә 30 сул ытла) Александр Зологин (Сәмәрлери сәкәр заводчәнче 2004 султанпа еслет) тата ыттисем те тәплән пурнәсласә.

Александр Федоров каланә тәрәх, водительсен еҗ условийәсем сине юлашки вәхәтра пысәк тимлөх уйәрма пусларә: автопарк сәнә техникапа пуялланат, гаражсене ашапа тивәстерәсә, слесарьсем йывәрләхсене хәвәрт пәтерәсә. Узелсәмпе агрегатсен тәп резервне хәтәрленә. Цеха кирлә пайсәмпе вәхәтра тивәстерсе тәрәсә. Еҗ укши те Сәмәрлери вәтам еҗ укши патне сывхарчә – рейсән шучәпе тоннажа шута илсен 8-14 пин тухат. Еҗ укшине уйәхра 2 хутчен, вәхәтра тәуләсә. «Еслес текен сын пирән патне килет те, профессия йывәрләхәсене пәхмасәрах кунта юлат, – тет вәл. – Еҗ ыярәнәсемпе вара эфир тивәстерме пултаратпәр».

Ылтәр – хуравлатпәр!

Шәпләха тәлөкре сәс кураатпәр...

Щербаков урамә – хулары автотранспорт чи нумай сүрекән тата чи ансәр урамсәнчен пәри. Машинәсем кунта пәр чарәнми чупасә – сәмәллисенчен пусласа КаМАЗсемпе тракторсем таранах. Вәсем Щербаков урамәнчи сул сывәхәнчи сүртсем умән иртсе сүрәсә (8-мәш лавка районәнче). 48-мәш сүрттра пурәнакансене вара пушшех те «аңаһә» – пәр сооружени (эпир аңа скалка тәтпәр) пире шәпләх сичнен пачах мантарчә. Ку вәл автомашинәсен хәвәртләхне чакармалли май пулө тәтпәр. Сәкна тумалли сәлтәв пурах пулө өнтә – сул сывәхән сичне авари тәлөшәнчен лару-тәру ләпкә мар. Анчах та сәкән пек шәв-шавра пирән мәнле пурәнмалла-ха?

Кунсәр пушне, иртнә сулсәнче урәх ыярәнтан иртсе каякан сул тәвасси пирки каласатчә. Сәв сула еҗе кәртәпәр те Щербаков урамне пушатпәр, тетчә. Анчах асәннә сул пулман та, сук та.

Хула ертүсисене пирән сывәра аңлантарса пама, чүречесем умәнчен скакалкана илсе пеме ыйтатпәр. Аңа пула эпир канлөх пирки манса кайнә.

Н. ИВАНОВ, И. СОРОКИН, П. ПРОХОРОВ

тата Щербаков урамәнчи 44, 48, 50, 52-мәш сүртсенче пурәнакансем (пурә 11 сын ала пусна).

Пирән вулакансен сывәрәнчи ыйтусем сине «Доркомсервис» МУП директорә А.Н. ЯРЧЕНКОВ хуравлат:

«Виртакан полицейские» хула урамәсенчи хәрушәрләх шайне тәрәслөнә хысәән ыярнастарнә. Тишкерү кәтарнә тәрәх, Щербаков урамәнче (8-мәш лавка таврашә) суран сүрекәнсем час-часах сул-йәр инкекне лекесә. Сәк темәна сул юхәмән хәрушәрләхне тәпчекән комиссире пәхса тухнә. Сулан сәк участокәнче икә искусствәннәй чәрмав («виртакан полицейски») ыярнастарма паләртнә.

Щербаков урамә 3-мәш категориллә сулсен шутне кәрет, урәхла каласан, машинәсем сүрекән пайән сарлакәшә 7 метртан кая пулмалла мар. Хәлхи вәхәтра вәл таләкра 1,5–2 пин транспорт единицине йышәнәт (юракан виҗе вара таләкра 3 пин единицапа танлашат).

Матросов урамәнчен путепровод сине тухмалли сул уса тесен, сул хәрәсләннә ыярнәта сүтә объектәсем кирлә, вәсем суран сүрекәнсемпе автомобильсен юхәмне йөркелесе тәрәсә. Оборудовани хакә (монтажпа пәрлө) 1 млн. тенкәпе танлашат. Хула «2011 сулхи сул юхәмән хәрушәрләхә» Федераллә программәна хутшәнма заявка панә. Пирән заявкәна сәк программәна кәртәсә пулсан, 2011 султа светфор объектәсене туянма май пулат, султа туллин уса курмашкән пуслапа юрат.

Паспорт он-лайн

2010 сулхи апрелән 1-мәшәнчен пусласа Рәсәй Федераллә миграци службин Чәваш Республикнчи управленийчә Рәсәй граждәнсем ахалә паспортсемпе ют сәршывсене каймалли паспортсем валли документсене Интернет урлә йөркелеме пултарасә. Электронлә майпа заявлени пама патшаләх пулшәвәсене паракан пәрлөхи порталпа (www.gosuslugi.ru) регистрациленмелле, ИНН, пенси страхованийән свидетельствин номерне кәтармалла. «Вәри» телефон линийән номерә 8(800) 100-70-10.

Сәкән хысәән заявлени параканән электронлә адресә сине, сәк электронлә сәмәлләхпа уса курма, логинпа пароль пирки пәлтәру килет. Заявлени панә хысәән сирән пата УФСә хәсән пымалли пәлтәрни пырат. Миграци службине икә хутчен пыма тивет – документсен: сән үкәрчәкәсен оригиналәсене тата паспорт илмешкән патшаләх поштинине тәленин сичнен калакан квитанция кәтарта. Электронлә информацияллә паспорт хәтәрлөмешкән фотоүкәрчәксене Федераллә миграци службин территори органәсенчә кәна ятарлә оборудованипе хәтәрлөсә.

10 сул хуши юрәхлә сәнә паспортсенче те электронлә чип пур. Унта хәлхи вәхәтра нимәнле биометри информацияе те сук. Чипра паспорт хушин электронлә сән үкәрчәкә тата паспортан пәррәмәш страницине сырнә информация упранат. Малашне сәк чипсем сине хәш-

пәр биометри параметрәсене сыврма паләртасә: документ хушин куҗ үкәрчәкә тата пурне йөррисен үкәрчәкә.

Сәнә әрури паспортсем кивә йышши паспортсенчен страницәсен шучәле уйрәлса тәрәсә, вәсен шучә 38-тан 46 таран үснә.

Унсәр пушне, сәнә документан хушләх степенә пысәкрах – голограмма сичне паләртнә кәтәспе пәхсан, паспорт хушин сәнне курма пулат. Документра сәвән пекәх сәнә хушләх паллисем пур. Сәнә әрури паспортсемпе чикә контролө витәр тухассине ансатлатнә. Сәнә паспорт хуши куҗ процедура витәр хәвәрттрах тухат, мәншән тесен мән пур даннәйсене электронлә носитель сичнен вуласа илсәсә. Ситменнине нумай сәршывсем электронлә документсем сине куҗасә.

Гражданин 5 сул хуши вәйра тәракан кивә йышши паспорт та, 10 суллах сәнә йышши паспорт та тутарма пул-

тарат. Сәкна федераллә законодательствәра гражданин хәйәншән юрәхлә сроклә паспорт суйласа илме пултарнине паләртнә.

2010 сулхимартән 1-мәшәнчен ют сәршывсене каймалли паспортсене ачасем валли те йөркелемелле: ашшә-амәшән ют сәршывсене каймалли паспортне ачисем сичнен сывра хуни вәсен тәванләхне кәна кәтарат. Рәсәй Федерацийән чикки урлә кашмашкән ачан ют сәршывсене каймалли паспорт пулмалла.

Ют сәршывсене каймалли паспорт тутармашкән электронлә майпа панә заявленисене приоритетлә йөркәпе пәхса тухасә. Документсене Интернет урлә панә граждәнсен ыйтәвне черетсәр тивәстерәсә.

В. ДМИТРИЕВ,

Рәсәй Федераллә миграци службин Чәваш Республикнчи управленийән Сәмәрле районәнчи уйрәмән инспекторә.

Редакци почтинчен

Тайма пуҗ Сире!

Хулары халәха социаллә пулшә паракан центр сумәнчи вәхәтләх пурәнмалли уйрәм еҗсәнсем пирән пирки тәпәр тәванран та ытларак тәрәшәсә.

Эпир лайәх условисене пурәнәтпәр: ашә, таса, тутә. Пирәнне есләсә, уявсемпе концертсем, пире кирлә специалистсемпе тәлпулусем йөркеләсә. Пирән пурнәсә сәкән пек лайәх йөркеленипе, социаллә еҗсәнсем тимлө пуленипе эпир «ваттисен сүрчә» текен сәмахсене лайәх пәлтәрәшпе кәна йышәнәтпәр.

Сәкәншән эпир центр директорне Т.И. Егоровәна тав тәватпәр. Ача сәчә пулнә сүрттра ватәсене пурәнма хәтлә пүлөмсемпе условисем тәвас тесе вәл нумай тәрәшрә. Хәйән вәхәтне хәрхенмесәрәх вәл яланах пире итлеме, пулшәма хәтәр. Турәнумай сул пурәнма сывләх патәр Сире, Таисия Ивановна! Эсир уйрәм хушләхсәр тәрса юлнә кинемисемпе мучисемшән чәннипех иккәмәш тәван кил пулса тәтәр тесе есләнәшән тайма пуҗ!

**А. ШМЫРОВА,
И. КРИВЦОВ,
В. МАРТЫНОВ,
В. СКУДИН
тата ыттисем.**

Редакци почтинчен Каллех больница пирки

“Малалла” хаҗатан 2010 сұлхи октябрэн 1-мешенче тухна номеренче Семёрле хулин Депутатсен Пухавне депутата суйланма таратна кандидатсен суйлав умёнхи программисем пичетленнеччэ. Хаш-пёр кандидатсем – М.В. Колчин, Н.И. Никитин. Н.И. Тихонов – тэп задача лартаҗсэ – районан тэп больницин суртэнче хулапа район больницисене пёрлештермелле. Урахла каласан, вёсем хула больницине хупма сёнеҗсэ, хыҗсан мён пуласси пирки шутламаҗсэ.

Автофургон комбиначэн микрорайоненче пуранакан ветерансем (пенсионерсем) “КАФ” акционер обществин ветерансен Канашёне пёрле хула больницине район больницине куҗарассине хирёс. Пирён шутпа, кун пек тунипе медицина пулашавён пахалэхэ лайахланмаҗ. Регистратура, анализсем панә сёрте черетсем үсөҗсэ кәна, мёншён тесен чирлэ җынсем ытларах пулаҗсэ – вёсем хуларан та, районан та пыраҗсэ.

Пирён хула пёчөкөх мар. Сёнелле тусан пёр поликлиникапа пёр стационар кәна пулат.

Пирён микрорайонта Аслә Отечественнай вәрҗә ветерансем, тыл ёҗченёсем, инвалидсем йышлә. Мёншён-ха вёсене эсир наказани парасшән, тухтарсем патне хайсем тёллән суреме чармантарасшән? Хай вәхәтэнче ветерансем сывләхлә пулнә, хайсем ёҗслесе илнэ укҗапа җак больницәна тунә.

Медицина пулашавё парассине лайахлатмалли ураҗ майсем шырамалла. Паллах, район больницин тухтарёсем җак больница сывәхәнчи урамсенче, суртсенче пуранакан җынсене, хула больницин ун сыхәвөнче пуранакансене йышәнсан лайах пулнә пулөччэ. Анчах район больницин хула больницин статусне иличчен ун пек пулмаҗ. Акә мён енёпе ёҗлемелле депутатсен. Тен, хулапа района пёрлештерме вәхәт ситнэ?

З. СИЛАЕВА,
“КАФ” акционер обществинчи ветерансен Канашён председателё.

Хёл хырамё пысәк

МАН ХАЯР САЛАЧЁ

3 килограмм ман хаяр (кабачок), каштах петрушка укроп, 150 грамм хыра, йүсё пәрәҗән сурри кирлэ.

Маринад валли: 250 миллилитр үсен-тәран савё, 250 миллилитр 9 процентлә уккус, 2 стакан шыв, чөрөк стакан тәвар.

Ман хаяра сүхе җаврасем туса касмалла, укропа, петрушка, хырана, йүсё пәрәҗа аш арманёне авәртмалла. Җаксене вёрекен маринада ямалла, 5-7 минут вёретмелле. Ман хаяра стерилизацияленё сур литрлә келенче савәтсене хумалла, маринад ямалла та савәтсене хупмалла.

ФАРШЛАНА ПӘРӘҢ

1 килограмм пылак пәрәҗ, 250 грамм пуслә сухан, 300 грамм кишёр, 700 грамм помидор, 1 сүпкак петрушка, 1 стакан үсен-тәран савё, 1 апат кашәк тәвар, 2 апат кашәк 9 процентлә уккус, 5 пёрчө ыра шәршәллә пәрәҗә пәрәҗ, 2 апат кашәк сахәр песукё кирлэ.

Пәрәҗа сумалла, вәрринчен тасатмалла. Пуслә сухана җаврашкәсем туса касмалла, сүпа ашаламалла. Кишёре шултра теркәпа хырамалла, сү ярса хатёр пуличчен пәшәхламалла. Помидора та теркәпа хырамалла, вёреме кёриччен сүләм җинче тытмалла, вәйсәр сүләм җинче 15 минут пёсөрмелле. Тәвар, сахәр песукё, уккус, пәрәҗ хушмалла, тата 10 минут пёсөрмелле. Сухана, кишёре хуташтармалла, тәвар ямалла, җак «фаршла» пәрәҗә ашне тултармалла. Пәрәҗа стерилизацияленё пёр литрлә келенче савәтсене хумалла, теркәпа хыра вёри тома та ямалла. Вёрекен шывра пёр сетет стерилизациялемелле, келенчене хупмалла.

ПУШАР!

2010 сұлхи октябрэн 13-мешенче Семёрле хулинчи Хусан урамненче уйрәм суртра кәмака хутса янә. Паллах, хуҗисем вёсен кәмакине юсамалла пулнине пёлмесёр тәма пултарайман. Мәрье суралнине пула вырән хатёрөсем сунма пусланә, килте те, тарасара та шыв пулман. Трагеди пурин куё умёнчөх пулса иртнэ, сүләма җентерме пултарайман, пурт тётёмпе тулнә. Пушара пула сурт пуранма юрәхсәр пулса тәнә, телее, күршөсем сиенленмен.

Строительство нормисемпе правилисем җакна пёлтерөҗсэ: кирек мёнле кәмакан та пушар хәрушсәрләхән требованийөсемпе килёше тәмалла. Кәмакан йывәҗ стенасемпе пүлём стенисем җине лексе тәма юрамаҗ. Хутас умён урайне тимёр листи җирөплетсе хумалла, унән 50х70 сантиметртан пёчөкрөх пулмалла мар.

Пушарсем ытларах чухне кәмака ытлашши хёрсе кайнәран, кирпөч хушшинче витёр сурәксем йёркеленнён тухаҗсэ. Сурәксем йёркеленнин тата мәрье стенкисем хёрсе кайнин сәлтавё шалта пухәннә хәрәм суннинче те пулма пултарат. Җавәнпа та 2 уйәхра пёр хутран кая мар мәрьесемпе кәмакасене тасатса тәмалла. Чартаксенче мён пур тётём пәрәхөпе стенасене те шуратмалла. Җапла тусан вёсем сурални лайәхрах куранат.

Кәмака хутнә чух пушар ан тухтар тесен, кәмакасене тёрөс туни сөҗ мар, вёсемпе уса курнә чух пушар хәрушсәрләхән правилисене җирөп пурнәҗлани те пёлтерөшлэ.

23-мөш пушар чаҗён, патшаләх пушар надзорён пайён, ВДПОн пушар профилактики енёпе ёҗленушкәнэ.

● Районти җут җанталәк паләкөсем

Республика шайёнче ятарласа сыхламалли җут җанталәк территорияёсем

(Вёсё. Пусламәшө 149-152-мөш номерте).

Пёрлехи Кадастр сведенийёсен пакетне кёртнэ 23:3 номерлэ җут җанталәк паләкө – «Пысәк Хырләх» торф шурләхэ (торфяное болото «Большое Сосновое»)

җут җанталәкпаләкө Сәр лесничествинче Семёрле хулинчене кәнтәр ененелле 22 километрта, Вырәс Улхашё салинчен кәнтәр хөвөл анәҗнелле 4 километрта вырнаҗнә.

Лаптәкө – 47,7 га, сыхлама уйәрнә лаптәкө – 398 га. Шурләх йәләмҗи Сәр шывён иккёмөш терраси умёнчи Алгашкәпа Киря юханшывсен чиккинче вырнаҗнә.

Терраса патёнчи торф вырәнөсен айёнче 1-4,5 м тарәнәш хайяр, аяларах – тәм сийё 3 м таранах выртат.

Шурләхра ытларах лутра хыр, шур җыри (клюква) – 10 процент. Сүлти шурләх хуран хунавөсемпе вёлтөхленнэ. Җав сәлтавшәнах, хөвөл сүтти сахал пирки, шыв экосистеми сүлран сүл улшәнсах пырат.

Шурләхра 30 төслө кёҗсөллө үсен-тәран ситөнөт. Вёсенчен пит сайра тёл пулканнисем: ухмах йывәҗси (багульник болотный); шурә сүлсәллә хыт курак (подбел обыкновенный), шурләх хамедафни (мирт болотный), кәвак сырла (голубика), качака мамәкө (пушица влагалищная). Асчахсем сыхлакан лаптәкра 95 төслө кёҗсөллө үсен-тәран туса паләртнә. Вёсен шутөнче Хёрлө кенекене кёртнэ сайра тёл пулакан 4 үсен-тәран: сарлака сүлсәллә сүрөк курак (дремлик широколиственный), йәва куракө (гнездовка настоящая), икө сүлсәллә лубка (любка двулистная), сенкер чечек (синюха голубая).

Чәваш Республикин Хёрлө

көнөкине кёртме җак чөр чунсене паләртнә: сәрә тәрнә (серый журавль), шурә сурәмлә ултакка (белоспинный дятел), шурә майлә кәвакал (европейская белопейка).

җут җанталәк паләкө сайра тёл пулакан кайәк-көшөке, чөр чунә, үсен-тәрана упраса хәварма, шурләх җырлисене тата вәрман экосистемине тытса пырас сёрте пысәк пёлтерөшлэ.

«Междудорожное» торф шурләхэ, кадастр номер 23:4 ЧАССР Министрсен Советчөн 186-мөш постановленийөпе (1981 җ. апрелён 2-мөшө) «җут җанталәк паләкө» тесе йышәннә. 2000 сұлхи июлөн 17-мөшөнче Министрсен Кабинечөн 140-мөш постановленийөпе «Ятарласа сыхламалли җут җанталәк паләкөсен» пёрлехи кадастр сведийөсен пакетне кёртнэ.

Дубовка лесничествинче Семёрле хулинчен 16,6 километр кәнтәралла, Дубовкәран 3,2 километр кәнтәралла вырнаҗнә. Пётём лаптәкө – 6,3 га. Сыхламалли – 230 га.

Торф шурләхэ Сәр шывён йәләмҗи иккёмөш терраси җинче Улхаш юханшывөпе хөвөл анәҗ айләмөнче чикөленөт.

Шурләх тёлө тата җыран хёррисем хайәртан. Унән хула нәшө – 4,7 метр.

Шурләхра лаптакхәмәш үсет, йывәҗсенчен ытларах – лутра хырпа хәва. Кёҗсөллө 40 төслө үсен-тәран тёл пулат, вёсенчен сайра тёл пулакан, ЧР Хёрлө кенекене кёртнэ качака мамәкө (пушица влагалищная), шурә сүлсәллә хыт курак (подбел обыкновенный), шурләх хамедафни (мирт болотный). Чөр чунсенчен – сәрә тәрнә (серый журавль).

Сүлте асәнә «җут җанталәк

паләкөсем» тесе паләртнәранпа килес сүл 30 сүл ситөт. Унтанпа пысәк сёршыварканчө, паян ураҗ патшаләхра пуранатпәр. Мёнле кәна улшәнусем пулса иртмерөс төнчере. Тнапаштармалли пит нумай.

Пәхса тухар-ха җырса илнө цифрәсене. Тёрөссипе каласан, асәннә паләкөсене ытларах 2-3 чөр чуншән е 5-6 үсен-тәраншән йёркелөнө. Вёсене «пәр реликөҗөсем» теҗсө, вырәсла «ледниковый реликт». 800 пин сүл каялла сурсөртөн җанталәк сивөтөсө килнө. Халө эпир пуранакан вырәнсене те пәр хупласа илнө. «Пәр тапхәрө» (ледниковый период) пусланнә. Ашша юратакан чөр чунсөмпе үсен-тәрансем хилсө пётнэ. Шурләхсенче кәна хәшө-пөрисем сыхланса юлнә. Чылай сарәлнисеншутөнче вәрманта чи авалхи үсен-тәран – уласарри (папоротник), тата кәчәр куракө (хвоц болотный). Унтан – сүлте асәннисем. Чөр чунсенчен – калтасем, шапасем, шыв калтисем (тригон). Вёсенчен авалраххи пирөн таврара нимөн те сүк.

Акә, каләпәр, пёчөк чөр чун – вырәс йәпәрө. Унән тәршө те 18-21,5 см кәна, 300-400 грамм сөҗ таят. Җак чөр чунән тирө хаклә йышши. Чикө леш өнче питө хакланә аңа.

«...1927 сүл төлне йәпәр шучө сахаллансах юлнә, җапах чикө леш өнө Чулхула ярмаркинчен 14.585 йәпәр тирө асаннә, ылтәнпа 48.314 төнкөлөх. Унчөн 100 сүл каялла, 19-мөш өмөр пусламәшөнчө, сак ярмаркәра типөтнө йәпәр хурисене сыххинчө (400-500-шер) шукнө 20 пуса сутнә. Чулхулари усламәҗсен арәмөсем муску сәршиллө хурисене япала арчисене «духи вырәнне» хурса тухнә. («Звери,

● «01» служба

Чылай чухне пушар унран сыхланмалли правиләсене пәхәнманнипе тухат

Султаләк пусланнәранпа Семёрле хулипө Семёрле районенче 72 пушар пулнине паләртнә (2009 сүлта – 65), сүләмра 9 сын вилнө (2009 сүлта – 6 сын). Хытә топливәпа ашәтакан кәмакасемпе уса курнә чух пушар хәрушсәрләхән правилисене пәнәран сиксе тухнә пушарсен шучө үсинне те паләртнә.

Вут хутнә чухне ЮРАМАҢ:

кәмака аләкне уса тытма,
вутта җунакан шөвөксөмпе чөртме,
кәмака умёнчи тимёр листи җине җунакан япаласем хума,
кәмакана пөччен хәварма, аңа ача-сене хуттарма,
сүнсө пётмен кёле йывәҗ хуралтәсем җывәхне тухса тәкма.

Хисеплө граждәсем! Раҗсей МЧСөн Чәваш Енри тёл управленияйө пирөн республикәра пёрлехи сәләнәҗ телефонө ёҗленине пёлтерөт. Номерө – «01» («112»). «01» служба пушар сиксе тухма пултарас хәрушләх җинчен, чрезвычайлә лару-тәрусем, авари, катастрофа, сүл-йөр инкөкө җинчен калакан информация халәхран таләкәпөх йышәнәт.

птицы... Горьковской области». Проф. Пузанов, стр. 42).

1976 сүл чәвашсен биологичи наукисен кандидатчө Н. Воронов «Вперед» район хаҗатөнчө акә мён сырат. Вырәслах илсе кәтартап: «Сейчас на территории нашей республики создано трудное положение с выхолю. Численность выхолю катастрофически падает. По данным учета госохотинспекции в 1940-1950 гг. выхолю насчитывалось около 15 тыс. штук, в 1952 г. – 4 тыс., в 1958 г. – 287, а в 1969 г. – всего 200 зверьков. Таким образом только за последние два десятилетия численность выхолю в Чувашии сократилось почти в 72 раза. Местным организациям общества охраны природы, госохотинспекции и инспекции рыбнадзора необходимо принять меры по охране очагов обитания выхолю от неблагоприятных воздействий человека и природы. Выхолю должна быть спасена».

Җәлса, упраса хәварма хал ситөртөмөр-ши? Пёр 8-10 сүл каялла Сәр тәрәхөнчи шурләхсенче темисө йәпәр пураннә. Вәл вәхәтсенче пасарсенче Китайра тунә пула тытмалли йөнө сеткәсем сутатчөс. Пуләҗсөм, вёсен хакө пөчөк пулнә пирки, пула тытнә хыҗсан куллен пәрәхса хәваратчөс вёсене. Ку пёр сәлтав. Төпөр сәлтавө – ураҗ континентран ёрчетме илсе килнө ондатрәсем. Пирөн Сәр йәпәрөнчөн вәйләрах пулчөс пулмалла вёсем. Җапах та пөчөк чөр чунсем төмле майпа вёсемпе те юнашар пуранма вёренсе ситрөс. Этемрөн кәна сәләнаймарөс. Шөл. Семёрле тәрәхө вырәс йәпәрөсөс тәрса юлчө.

А. ПОЯНДАЕВ,
таврапөлүсө.

ШАНТАЛАК ПРОГНОЗЭ

• Шаматкун • Вырсарникун • Тунтикун • Ытларикун • Юнкун • Кёшнерникун • Эрнекун

О К Т Я Б Р Ь

www.pogoda.chuvashia.com даннайёсем тарăх

	16	17	18	19	20	21	22
йёпе юр		ăмăр	ăмăр	юр е сума пултарать	юр е сума сума пултарать	юр е сума сума пултарать	улшанса тарать
К.	-3...+1	-2...+2	0...+4	+3...+4	0...+5	+2...+7	+2...+6
Ç.	-5...-1	-3...+1	-4...0	-3...+1	-1...+3	-1...+3	-1...+3

САМАМАТПАР!

Дорогого, любимого мужа, зятя, папу, дедушку
ЩЕГЛОВА Владимира Алексеевича
С ЮБИЛЕЕМ!

Сегодня юбилейный день твой,
Дай Бог тебе хорошего здоровья.
Пусть в очаге твоём
ютится лишь покой,
Согретый счастьем,
радостью, любовью.
Любовью к детям, внукам,
всей родне.
Что может быть
прекрасней на планете.
Мир дому дорогом твоему
И долгих лет тебе на белом свете.
**С поздравлением: жена, теща,
дочери, зятья, внуки.**

Нашу дорогую, любимую сестру
КОЧЕТКОВУ Ольгу Ивановну
С 55-ЛЕТИЕМ!

Юбилей бывают не часто,
Юбилей - словно в небе звезда.
Мы хотим пожелать тебе счастья,
Счастья долгого и навсегда.
Улыбнись веселей - это твой юбилей!
Мы целуем тебя, обнимаем,
Много радостных дней
и спокойных ночей,
Долгой жизни, здоровья желаем.

**Люда, Валера, внучка Кристина
и семья Николаевых.**

Йăла упранса юлать

Виçсемеш сунĕнтĕ адаптивлă физкультура уйрăмне
Сергея Хромов сÿрет. Вăл 12
сунта. Кăçал вăл пĕрремеш
хут тĕрекпе хускану аппаратачĕ
тĕлешĕнчен аптракансем
хушшинче дартс вайи енĕпе
ирттернĕ Раçсей амăртăвне
хутшăнчĕ. Питех те анăслă
вылярĕ - «Пысăк раунд»
вайăра сĕнтерчĕ. «20»,
«Очкосем пухасси» вайăсенче
виçсемеш пулчĕ.

Йăлана кĕнĕ тарăх кĕркунне ачасемпе çамрăксен спорт шкулĕн адаптивлă физкультура уйрăмĕ спорт сезонне уçать. 2010-2011 сунли сезона октябрĕн 3-мĕшĕнче уçрĕç.

Çаккун икĕ тĕрлĕ амăрту иртрĕ: дартс тата шашка. Ачасене сĕнĕ сезон пусланă ятпа саламлама унчен хулари халăха социаллă пулăшу паракан центрăн инвалидсен уйрăмне ертсе пынă Л.М. Нестерова пычĕ. Вăл çавăн пекех Раçсей чемпионатĕпе первенстин сĕнтерÿсисемпе призерĕсене те саламларĕ. Сĕмĕрлесем унта лайăх енчен палăрчĕ. Сезона уснă çĕре пынă ашшĕ-амăшĕсен ячĕпе Е.Н. Маркова тухса каларĕ, ачасене анăсу сунчĕ.

Ачасем хушшинчи амăртусенче П. Марков, С. Хромин, Н. Николаев, А. Ерин, Ю. Грачева, И. Нестеров сĕнтерчĕ, ситĕннисем хушшинче - А. Фунтикова, Л. Михайлова, С. Легошин, С. Клячкин, А. Алексеев.

Амăртусем питех те хаваçлан иртрĕç. Адаптивлă физкультура уйрăмне сÿрекенсем валли черетлĕ уяв йĕркелеме Е.Н. Литвинчук, Ю.И. Шарыпкин, С.Е. Григорян, В.А. Новикова («Елена» лавка), «Сĕмĕрлери сăкар завочĕ» тулли мар яваллă пĕрлĕхĕн генеральнăй директорĕ М.Р. Якушев, В.М. Хромова, Л.К. Доронина, Р.З. Зименкова пулăшрĕç. Ачасемпе тренер-преподаватель вĕсене тав тăваççĕ. Е.Н. Литвинчука уйрăма мишеньсем парнеленĕшĕн уйрăмах пысăк тав.

Т. ФИЛИПОВА, ДЮСШ тренер-преподавательĕ.

Асанне рецепçем

Пуç ыратни организмран наркăмăшлă япаласене кăларсан иртет. Выç варла 1 стакан петрушка сĕткенĕ ёсмелле. Ыйхă вĕçсен хамлан темиче тумлам сĕткенне пысăках мар минтер сине тумлатмалла, минтере юнашар хумалла. Çакă организмла лăплантарать.

Пысăк сăлтавсăрах тарăхсан ароматерапи витĕмлĕ. Лаванда савĕсĕр пусне шур чечек (ромашка), тимьян, кипарис савĕпе усă курма юрат. Шыв янă куркана 1-2 тумлам су тумлатмалла, ыра шăршăпа сывласа килемелле. Сула тухсан сиплĕ сăва пĕрле илме манмалла мар.

Кăмăл-туйăм япăхсан, ўрĕк-сÿреклесен фенхель, анис тата тмин чейĕ пулăшать. Кашни ўсен-тăрана пĕр пек виçе илмелле, вĕрекен шыва ямалла. 8 минутран чее сăрăхтармалла, пыл ямалла.

АТЕРОСКЛЕРОЗ ТАТА УНРАН СЫХЛАНАССИ

Атеросклероз юн пусăмĕ ўссен аталанма пултарать. Çавăнпа 30 сунтан иртсен унăн кăртартăвĕсене пĕрмаях тĕреслемелле. Гипертони пусланас хăрушлăх тухса тăрсан пурнăç йĕркине улăштармалла.

Çакна та сирĕплетсе панă: шавлă сĕрте вăрах пулни те атеросклероза хăвăртах аталанма пулăшать. Пăшăрханни, кулянни çынна начар витĕм кунине пурте пĕлесĕç. Савна май сын хайне япăх туйма пуçлат. Ку тĕлешпе «лайăх эмел» пур: пурнăçра ыттисене ыррине сĕç сунмалла.

ЎТ ХЫТТИНЧЕН - СУХАН ХУППИ

Сухан хуппине икĕ эрне укусура тытмалла. Ўт хытти (мозоль) сине сĕрле 1 сантиметр хулăнăш сухан хуппи хумалла, сыхмалла. Çапла темиче хутчене сипленмелле.

ЙЫВĂР ЧИР ХЫÇÇАН ОРГАНИЗМА СИРĔПЛЕТМЕ

Организм тонусне сĕклеме, ўпке шыçсан, çĕре кирлĕ пек ёслемесен аншăрт курăкĕн (адонис) чейне ёсме сенеçсĕ. 6 грамм курăка вĕрекен 200 миллилитр шыва ямалла. Кунне 3-5 хут апатчен 1-2 апат кашăкĕ ёсмелле.

Нервсем хавшасан, йывăр чир хыççан организмла сирĕплетме сына курăкĕле (спорыш) усă курмалла. 1 апат кашăкĕ курăка вĕрекен сурлитр шыва ямалла, кунне 3-5 хут апатчен суршар стакан ёсмелле.

Кашни кунах кедр майăрĕ сине тĕрлĕ чирпе кĕрешме пулăшать, сын ёмĕрне тăсать. Кедр майăрĕ арçынна вай кĕртет, сын хастарлăхне ўстерет.

Тĕнчере тĕрлĕрен кĕнчеле

ЙЫВĂÇ ÇИНЧЕ ПУРĂНАÇÇĖ...

Индонези сĕршывĕнче цивилизаци мĕн иккенне чухламаң сынсем те пурăнаççĕ иккен. Чăн та, кун çинчен индонезиецсем хайсем хальчен пĕлмен, сырав ирттернĕ чух кăна ансăртран асăрханă. Çак йăх халăхĕ йывăç çинче пурăнать, тискер чĕр чунсене тытса сиет.

Ăстасемпе çамрăксем тĕл пулчĕç

Октябрĕн 3-мĕшĕнче Ачасен пултарулăх сÿртĕнче вырăс шашкин турнирĕ иртрĕ. Унта шашка вайине юратакан 15 сын хутшăнчĕ, вăл шутра вуннăшĕ - опытлă ветерансем. Чи асли, Петр Иванович Рахманов, - 84 сунта. Чи кĕçĕнни вара, "Дебют" секције сÿрекен Владимир Чеблуков, вун икĕ те тултарман. Вăл 14 очко пухма май пур сĕрте 7,5 очко пухрĕ, лайăх результат кăтартрĕ.

Турнирта Владимир Никифоров сĕнтерчĕ (ўкерчĕк сине варринче). Унăн вайи интереслĕ те пĕр тикĕс пулчĕ. Сĕнтерÿ тума апа çак та пулăшрĕ. Иккĕмеш вырăнта В. Маркин, виçсемеш вырăна Н. Матросов йышăнчĕ. Результатлă партисем нумай пулни Сĕмĕрле хулинчи шашистсем вайлă пулнине тепĕр хут сирĕплетсе пачĕ.

Хамăр инф.

ГУП ЧР «Шумерлинский
издательский дом»

МАЛАЛА

ОБЩЕСТВЕННО-
ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Директор-гл. редактор
В.М. ХОХЛОВА.

Зам. главного редактора
Н.П. ЧЕРНОВ.

УЧРЕДИТЕЛИ:

Министерство культуры,
по делам национальностей,
информационной политики
и архивного дела
Чувашской Республики,
Государственное унитарное
предприятие ЧР «Шумер-
линский издательский дом».

Газета зарегистрирована Управ-
лением Федеральной службы по
надзору за соблюдением законода-
тельства в сфере массовых комму-
никаций и охране культурного на-
следия по Приволжскому феде-
ральному округу.
Свидетельство о регистрации ПИ
№ ФС 18-2363 от 29.08.2005 г.

НАША АДРЕС:

429120, г.Шумерля,
ул. Косточкина, 5.

E-mail: gazeta@cbx.ru

vpred7@mail.ru

ТЕЛЕФОНЫ:

Гл. редактор - 5-12-20, 5-42-19
(факс);

Зам. главного редактора,
информационно-аналитический
отдел, прием рекламы и объявлени-
й - 5-02-52. Обозреватели по воп-
росам социально-экономического
развития города и района - 5-43-14
Отдел компьютерной
верстки - 5-05-95

Бухгалтерия - 5-03-53

Газета выходит
по пятницам
(на русском и чувашском
языках).

Рукописи не рецензируются
и не возвращаются. Авторы
опубликованных материа-
лов несут ответственность
за точность приведенных
фактов, цитат и прочих све-
дений. Точка зрения редак-
ции не обязательно совпада-
ет с мнением авторов.

Материалы на правах
рекламы публикуются
под знаком

За содержание рекламных
объявлений редакция от-
ветственности не несет.

Реклама, объявления, по-
здравления, соболезнования,
благодарности публикуются
только с предоплатой.

НАШИ БАНКОВСКИЕ

РЕКВИЗИТЫ:

ИНН 2125004131
ОГРН 1022103028771
КПП 212501001
БИК 049700716

№ расч. сч.
4060281030000000062

№ корсч. 3010181000000000716

ГУП ЧР «Шумерлинский
издательский дом».

Объем 1 п.л.

Печать офсетная

Индекс 31001.

Тираж 5873, в т.ч.

на чувашском языке 297 экз.

Заказ № 1669.

Газета сверстана в редакции.

Время подписания газеты в

печать по графику 17 часов.

Номер подписан в 17 часов.

Выпуск газеты осуществлен

при финансовой поддержке

Агентства по печати и

массовым коммуникациям РФ.

Деловой по номеру

Т.Л. АЛЕКСАНДРОВА.

Отпечатано

в ГУП ЧР «Шумерлинский
издательский дом»;

г.Шумерля, ул. Косточкина, 5